

LA SITUACIÓ DELS BOSCOS AL MÓN

Els boscos són ecosistemes complexos on conviuen un gran nombre de plantes, animals, fongs, microorganismes, etc.; guarden bona part de la biodiversitat del planeta i compleixen moltes funcions ecològiques, socials i econòmiques.

Les àrees boscoses més importants del planeta són els boscos **tropicals** i els **boreals**. Dintre dels boscos tropicals hi ha els boscos humits o selves, que cobreixen el 6% de les terres emergides però alberguen més de la meitat de les espècies animals i vegetals que es coneixen. Els boscos boreals ocupen el cinturó superior de l'hemisferi nord, des d'Alaska fins a Rússia. A la resta del planeta hi ha els boscos **temperats**.

LA RELACIÓ HUMANA AMB EL BOSC

En la majoria de societats, els boscos han fet i fan un paper de reserva de territori, és a dir, els fem servir com un sac d'on treiem o on posem terreny segons si fem avançar o retrocedir la superfície destinada a agricultura, urbanització, etc. En ocasions es veuen com

un "espai desaprofitat" que constitueix un obstacle al desenvolupament.

Hi ha boscos en què hi ha hagut poca o cap intervenció humana (els boscos **primaris**). Hi ha boscos que són l'hàbitat de moltes comunitats; tota la seva vida, economia, etc. està integrada en l'ecosistema del bosc. Hi ha boscos que explotem per obtenir-ne béns diversos (fusta, llenya, paper, cautxú, suro, caça, fruits, bolets, medicaments, etc.).

Es diu que una relació amb el bosc és **sostenible** si permet que continuï complint totes les funcions ecològiques, socials i econòmiques a llarg termini. Per contra, una relació insostenible porta a la **degradació** o pèrdua de qualitat dels boscos: s'empobreix la biodiversitat, disminueix la capacitat d'absorció de CO₂, etc. La degradació pot fer que deixin de ser habitables o rendibles i pot derivar en **deforestació**: canvi d'ús del sòl per destinar-lo a agricultura, mineria, infraestructures, urbanització, etc.

Els boscos temperats, entre els quals hi ha els europeus, han estat històricament els més pertorbats i fragmentats, de manera que només un 3% són prima-

ris; avui està creixent la superfície forestal, però no la de boscos de qualitat ecològica. Tal com es mostra a la taula, actualment la superfície forestal global disminueix degut a la pèrdua de boscos tropicals; la major part s'ha perdut en les tres últimes dècades.

VARIACIÓ DE LA SUPERFÍCIE FORESTAL ENTRE 1980 I 1995

Europa	4'1%
Amèrica del Nord	2'6%
Austràlia i Japó	1%
Àsia i Oceania en desenvolupament	-6'4%
Amèrica del Sud	-9'7%
Àfrica	-10'5%

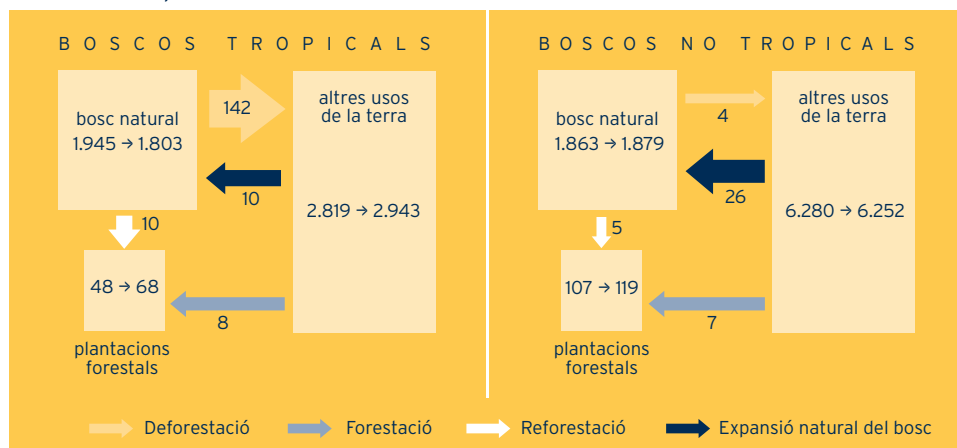
Font: FAO 1999

Troncs de caoba il·legal al Brasil.

© Greenpeace/
Daniel Beltrá

CANVIS EN LA SUPERFÍCIE FORESTAL MUNDIAL ENTRE 1990 I 2000
Les xifres corresponen a milions d'hectàrees

Font: FAO (Organització per a l'Agricultura i l'Alimentació de les Nacions Unides), 2001

CAUSES DE LA DEGRADACIÓ I LA DEFORESTACIÓ DELS BOSCOS TROPICALS

Les dinàmiques de degradació i deforestació a les zones tropicals són fenòmens molt complexos perquè hi intervenen moltíssims factors. Algunes de les causes directes són:

- Tala comercial de fusta.
- Minería i extracció de petroli.
- Construcció de carreteres transamazòniques, oleoductes, etc.
- Gent que crema o tala un tros de bosc per encetar-hi una agricultura de subsistència. Potser fugen de la misèria urbana, o potser han emigrat de la seva regió d'origen per culpa d'una política injusta de distribució de terres.
- Necessitat de terreny per a agricultura o ramaderia destinades a l'exportació.
- En algunes zones, obtenció de llenya.

Hi intervenen també moltes causes subjacents, com per exemple:

- Contexte socioeconòmic dels països tropicals. Per l'herència colonial i l'actual model econòmic global, les economies es basen en l'extracció econòmicament barata de recursos naturals per a l'exportació.
- Deute extern. Per exemple, un govern pot concedir l'explotació d'una àrea boscosa a una multinacional que pagui al comptat per tal de tornar una part del deute que venç aquest any.
- Polítiques imposades per les institucions de l'economia global (Fons Monetari Internacional, etc.). Per exemple, poden trobar convenient que el país es dediqui a exportar soja; el

govern decidirà deforestar una àrea per cultivar-ne.

En la majoria de situacions hi intervenen diversos factors alhora. Per exemple, si la gent pot instal·lar-se al bosc potser és perquè una petrolera hi havia obert una bretxa de penetració; o la zona que es deforesta per cultivar-hi soja s'escull perquè estava molt degradada per una tala anterior. En general s'observa que **en la degradació sempre hi intervé la tala comercial** i que la major part del terreny deforestat es destina a agricultura, ja sigui comercial o, en la majoria dels casos, de subsistència.

En qualsevol cas, **tots els factors responen a la pressió per obtenir alguna rendibilitat dels recursos del bosc o de l'espai que ocupa**. Aquesta rendibilitat es persegueix sense tenir en compte la sostenibilitat a llarg termini.

VIOLACIONS DELS DRETS HUMANS I DE LES LLEIS

Tal com denunciïn moltes organitzacions tant del Sud com del Nord, l'explotació dels boscos tropicals està associada a violacions de drets humans i corrupció de les autoritats. S'usa la policia per amenaçar les poblacions locals, es financen grups paramilitars, s'assassinan activistes, hi ha esclavisme, vexacions de tot tipus, estafes, etc.

També es fa tala il·legal, és a dir incomplint la política forestal local (amb suborns, falsificacions, etc.). Segons Greenpeace, als països tropicals oscil·la entre el 40% i el 80%, amb el cas extrem de Cambodja: el 94% de la tala és il·legal i a més afecta parcs naturals. En les tals il·legals se solen donar les pràctiques més insostenibles i les violacions de drets humans més greus, però això no vol dir que les explotacions legals siguin sostenibles. Greenpeace calcula que un 10% de la fusta que importa Espanya és il·legal.

ELS BOSCOS BOREALS

Les principals amenaces per als boscos boreals són l'explotació fustera i la minería, si bé també hi intervenen molts factors. Les perspectives són diferents que en el cas dels boscos tropicals perquè la majoria són en països en què el context socioeconòmic i el paper que juguen els boscos és diferent, i la superfície agrícola no avança. No obstant, a Rússia i els països bàltics hi ha força tala il·legal i insostenible.

ELS BOSCOS A L'ESTAT ESPANYOL

A l'Estat espanyol la superfície forestal avança, principalment perquè disminueix la superfície agrícola, les àrees rurals s'abandonen i la llenya i el carbó han deixat pas als combustibles fòssils com a principal font d'energia. La reforestació dóna lloc a boscos de poca qualitat ecològica. No hi ha tradició d'explotació comercial de fusta i els boscos no es cuiden (neteges, retirada d'arbres morts, aclarides...), per això accedir-hi és molt costós i la fusta talada espanyola és la més cara d'Europa amb diferència. S'importa prop d'una quarta part de la fusta que es consumeix², quatre vegades més que fa 40 anys³.

La presència d'activitat humana propera a boscos abandonats constitueix un perill d'incendis.

QUINS PERJUDICIS CAUSA PERDRE BOSCOS?

- Els boscos regulen els fluxos d'aigua: intercepten les pluges i absorbeixen l'aigua del sòl. Eliminar-los o degradar-los fa augmentar les inundacions, l'erosió del sòl i les sequeres, i això perjudica la vida i les activitats econòmiques de les poblacions de la regió.
- Els boscos són la font de recursos bàsics per a 350 milions de persones. Deforestar o degradar els boscos implica fer fora de casa seva els pobles que hi viuen i fer desaparèixer la seva economia i la seva cultura. Això també té com a conseqüència una pèrdua de diversitat cultural humana.

- A nivell global tenen un paper bàsic en l'equilibri ecològic planetari. Regulen la temperatura, les precipitacions i el règim de vents. Absorbeixen CO₂ de l'atmosfera, amb la qual cosa mitiguen el canvi climàtic actual; les conseqüències més importants d'aquest canvi són el desequilibri de l'agricultura i dels ecosistemes, l'elevació del nivell del mar i el risc de fenòmens climàtics extrems.
- Contenen bona part de la biodiversitat del planeta. La biodiversitat permet que els ecosistemes es mantinguin en equilibri i facilita que el recuperin un cop perdut. Les grans empreses del sector de les noves biotecnologies ja han començat a saquejar el banc immens d'informació genètica que contenen els boscos tropicals i els coneixements que en tenen els pobles indígenes.
- Perdre boscos significa deixar de tenir a la nostra disposició de manera sostenible els múltiples béns que en treiem (per exemple, un 25% de les matèries primeres per als fàrmacs).
- Els boscos també són un espai per a activitats recreatives.

La degradació dels boscos i la deforestació són, doncs, problemes importants per a tota la humanitat. Avui ho reconeixen unànimement institucions de tota mena, però no es passa de la celebració de fòrums o la signatura de convenis a accions efectives; no només no s'ha frenat la tendència sinó que es continua agreujant.

Com hem vist, un dels factors que més hi intervé són les tales per al mercat de fusta. Els últims 40 anys el consum de fusta al món es va incrementar en un 30%⁴, i a Espanya el requeriment de productes forestals gairebé es va doblar³. Els principals destins de la fusta són la construcció (creix a un ritme altíssim), els embalatges (la gran quantitat de mercaderies que es transporten en l'economia global viatgen en contenidors de fusta), parquet i mobles.

² AITIM (Associació de recerca tècnica de les indústries de la fusta i el suro): *Circuito de la madera en 2001*, butlletí nov/des 2003

³ O. Carpintero: *La economía española: el "dragón europeo" en flujos de energía, materiales y huella ecológica, 1955-1995*. Revista Ecología Política n. 23, 2002

⁴ FAO 1997

FONTS D'INFORMACIÓ

World Rainforest Movement, www.wrm.org.uy
Taiga Rescue Network, www.taigarescue.org
Greenpeace, www.greenpeace.es, 91 444 14 00